

Det nya uppdraget

Om skatteutredningarnas förslag genomförs i sina huvuddrag, kan vi då förvänta oss att de problem som det nuvarande "perversa" och "ruttna" skattesystemet medför undanröjs? Enligt min mening är svaret nej.

En skattereform är bara en av de förändringar som är nödvändiga för att öka arbetskraftsutbudet, minska skattefusket och skatteplaneringen etc. Marginalskatterna kommer visserligen att sänkas genom reformen, men alla de inkomstberoende bidrags- och avgiftssystemen (och de stora skillnader i kommunal utdebitering) kommer att finnas kvar. Det är de samlade margineffekterna (av den statliga skatten men även av kommunalskatten, bostadsbidragen, barnomsorgsavgifterna, underhållsbidragen, studiemedelsavgifterna osv) som har gett upphov till de problem som vi kan se.

En ensamstående mamma med låg inkomst, boende i en högskattekommun, kan ha en marginalskatt på ca 75 procent (statsskatt 5 procent, kommunalskatt 34 procent, bostadsbidrag 20 procent, daghemsavgift 10 procent, studiemedelsavgift 4 procent). Till detta kommer ett inkomstberoende underhållsbidrag (som är så komplext att margineffekten är svårt att beräkna) och eventuella tröskeleffekter. Detta är bara ett av många möjliga exempel. En annan grupp med höga margineffekter är pensionärerna.

När väl skattereformen är i hamn är det därför hög tid att ta nästa steg. Det nya uppdraget måste bli en lika

genomgripande reformering av de inkomstberoende bidrags- och avgiftssystemen. När höginkomsttagarnas margineffektsproblem nu verkar komma att lösas är det låginkomsttagarnas tur att få sina margineffektsproblem lösta. För det kan väl inte vara så att höga margineffekter enbart påverkar höginkomsttagare negativt?

Problemen med inkomstberoende bidrag och avgifter inskränker sig långt ifrån enbart till margineffekterna. Inkomstberoende system blir med nödvändighet komplicerade. En förutsättning för att människor ska acceptera och stödja fördelningspolitiken är emellertid att de förstår systemen. Och detta gäller hur än välmenande de politiska beslutsfattarna är. Fördelningspolitiska åtgärder måste vara enkla, klara och tydliga!

Idag är vi mycket långt från detta. De komplicerade systemen skapar stora möjligheter för den enskilde att kringgå de övergripande syftena och istället maximera det privatekonomiska utbytet. De skatteplaneringskonsulter som spås sämre tider från 1991 kan nog räkna med gott om arbete som bidragsplaneringskonsulter om det nuvarande lapptäcket vad gäller bidrag och avgifter får bestå.

Från planering är steget inte långt till fusk. Alla inkomstberoende system är mycket känsliga för detta. Ofta är det just möjligheterna att fuska som är det enklaste att förstå i systemet.

Detta blir i sin tur ett av skälen till att inkomstberoende system blir ad-

ministrativt kostsamma. Komplicerande system tar lång tid att utveckla och fatta beslut om. Sen ska inkomst-uppgifter m m samlas in. Dessa uppgifter måste kontrolleras. Ytterligare resurser går åt till återkrav osv.

Om någon (till äventyrs) har lyckats förstå sin daghemstaxa ger detta ingen vägledning för förståelsen av bostadsbidragssystemet. Det som utgör min beräknade inkomst i det ena systemet gör det inte i något annat. Varje konstruktör av ett inkomstberoende system har sin egen definition av hur den beräknade inkomsten ska räknas ut. När sedan daghemsavgiften är beroende av underhållsbidraget medan underhållsbidraget är beroende av daghemsavgiften har man lyckats förvandla hushållens ekonomiska planering till en övning i lösandet av simultana ekvationssystem.

Det är en sak att tycka att så här kan vi inte ha det. Men för dem som önskar bedriva fördelningspolitik är reformer en nödvändighet. Fusk, bidragsplanering, absurditeter i systemen (glatt vidareförmedlade av medierna) etc kommer att förtära förtroendet för dessa åtgärder och slutligen åtgärderna själva.

En enda definition av begreppet beräknad inkomst är en nödvändig reform. Denna beräknade inkomst kan lämpligen anmälas till Försäkringskassan. Eftersom incitamenten idag är att lämna för hög inkomst till Försäkringskassan och för låg till de inkomstberoende systemen skulle en sådan reform innebära att människor antagligen skulle uppge något så när rimliga beräkningar. Fusket skulle minska. Förvaltarna av de inkomstberoende systemen skulle hämta sina uppgifter hos Försäkringskassan. Idag

kontrollerar många i efterskott de egenhändigt inhämtade uppgifterna med Försäkringskassans uppgifter. Reformen skulle innebära lägre administrationskostnader.

Men detta kan inte ersätta den stora bidragsreformen, den att fördelningspolitik enbart ska bedrivas via inkomstskatterna och barnbidrag (det senare eftersom de flesta inkomstberoende avgifterna och bidragen har att göra med barn).

Tyvärre har utvecklingen gått i fel riktning. För något år sedan gjordes återbetalningen av studiemedel inkomstberoende. I sommar spred medierna med glädje exempel på absurditeter i studiemedellssystemet. På senare tid har det kommit förslag att bostadsbidragssystemet ska byggas ut. Detta för att kompensera låginkomsttagarna för skattereformens finansiering.

Gott kommer i så fall att med ont fördrivas. Den kommande reformen har sitt ursprung och sin breda partipolitiska förankring i det faktum att dagens marginalsatser har visat sig vara för höga. Dagens debatt förs emellertid huvudsakligen utifrån ett statistiskt perspektiv; det totala utfallet för höginkomsttagarna, allt annat lika, jämförs med totalutfallet för låginkomsttagarna. För att kunna genomföra reformen ser man sig tvungen att öka transfereringarna till de senare. Detta görs på ett sådant sätt att summan av kardemumman blir sänkta margineffekter för höginkomsttagarna medan låginkomsttagarna får höjda margineffekter. Är detta verkligen den fördelningspolitik man vill bedriva?

HENRY OHLSSON